

Antalya Kent Merkezindeki Bazı Alışveriş Merkezlerinin İç Mekân ve Teraslarının Bitki Materyali ve Bitkisel Tasarım Açısından Değerlendirilmesi^A

Selma KÖSA^{1*}, Sıla Mihriban GÜRAL²

Öz: Günümüzde yaşanan ekonomik ve sosyal değişimlerle tüketim hızının artması sonucunda, kentsel alanlarda alışveriş merkezleri sayısında artış yaşanmaktadır. Alışveriş merkezlerinin iç mekân ve teraslarında kullanılan bitkiler, sağladıkları ekolojik ve psikolojik yararlar yanında birçok fonksiyonel görev üstlenerek iç mekân tasarımlarının kalitesini artırmaktadırlar. Bu çalışmanın amacı, Antalya kent merkezindeki 6 adet alışveriş merkezinde iç mekân ve teraslardaki bitki türlerinin tespit edilmesi ve bitkisel tasarımında bitkilerin sağladığı fonksiyonel yararların belirlenmesidir. Çalışmanın materyalini, Antalya kent merkezinde bulunan 6 adet alışveriş merkezi (AVM) ile bu alışveriş merkezlerinin iç mekân ve teraslarında kullanılan bitki türleri oluşturmaktadır. Alışveriş merkezlerinde yapılan gözlemler ve incelemelerle iç mekânda bitkisel tasarımda kullanılan bitki türleri ile bu türlerin iç mekândaki tasarımlarda üstlendiği fonksiyonel yararlar belirlenmiştir. Tespit edilen türler, kullanım alanları ve fonksiyonel yarar ilişkileri açısından incelenmiştir. Çalışma sonucunda, 6 alışveriş merkezinde iç mekânda tespit edilen toplam tür sayısının 36 adet, teraslarda ise 30 adet olduğu belirlenmiştir. Bütün alışveriş merkezlerinde en çok sağlanan fonksiyonel yararın vurgulama olduğu saptanmıştır. Bitkilerin en çok merdiven ve asansör başları ile oturma birimleri etrafında kullanıldığı saptanmıştır. Alışveriş merkezlerinde

^A Yapılan bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

* **Sorumlu yazar/Corresponding Author:** ¹ Selma KÖSA, Akdeniz Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Antalya, Türkiye, selmakosa@akdeniz.edu.tr, [OrcID0000-0002-9562-0856](https://orcid.org/0000-0002-9562-0856)

² Sıla Mihriban GÜRAL, Akdeniz Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Antalya, Türkiye, guralsila@gmail.com, [OrcID0000-0002-4621-8596](https://orcid.org/0000-0002-4621-8596)

İç mekândaki bitkisel tasarımda belirlenen en önemli sorun, kullanılan tür sayısının az olması ve bitki kullanımının yetersiz kalması olarak tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Alışveriş Merkezi, İç Mekân, Bitki Materyali, Bitkisel Tasarım.

The Evaluation Of Indoors And Terraces of the Shopping Centers In Antalya City Center In Terms Of Plant Material And Planting Design

Abstract: As a result of the increase in consumption rate due to economic and social changes, the number of shopping centers in urban areas is increasing. Plants used in the interior and terraces of shopping centers increase the quality of the interior designs by undertaking many functional tasks besides the ecological and psychological benefits they provide. The aim of this study is to determine the plant species in interior and terraces in 6 shopping centers in Antalya city center and to determine the functional benefits of plants in plant design. The material of the study consists of 6 shopping malls (shopping centers) in Antalya city center and the plant species used in the interior and terraces of these centers. With the observations and investigations made in shopping centers, the plant species used in indoor plant design and the functional benefits of these species in interior design were determined. The identified species were examined in terms of usage areas and functional benefit relationships. As a result of the study, it was determined that the total number of species identified in 6 shopping centers in the interior was 36 and 30 in terraces. In all shopping centers, it was found that the most functional benefit was emphasized. It was determined that the plants were mostly used around stairs and elevator heads and sitting units. The most important problem identified in the indoor planting design in shopping centers is the low number of species and insufficient plant use.

Keywords: Shopping Centers, Indoor, Plant Material, Planting Design.

Giriş

Sanayi devrimi ile başlayan kentleşme olgusu kent merkezinde ticaret, iş ve alışveriş alanlarının yığılmasına neden olmuştur. Teknolojideki gelişmelerin de etkisiyle kent merkezinde daha büyük ve çok katlı ticaret ve alışveriş mekânları, mağazalar oluşturulmaya başlanmıştır (Şahin, 2001). Alışveriş yöntem ve alışkanlıkları, dünyanın farklı yerlerine veya farklı tür yerleşimlere göre çeşitlilik göstermektedir. Geçmişten bugüne kadar yaşayan tüm toplumlarda bu sosyal paylaşımlar ticari aktivitelerle beslenerek kentsel yaşamı yönlendiren mekânları oluşturmuştur (Acar, 2006). Günümüzde yaşanan ekonomik ve sosyal değişim süreci mekân kavramını da değiştirmiştir. Özellikle tüketim alışkanlıklarındaki değişim, hızlı tüketim, kent yaşamının yoğunluğu ve zaman darlığı alışveriş mekânlarının değişimine neden olmuştur. Tüketim anlayışındaki bu

değişim toplumsal yapıda ve sosyal ilişkilerdeki değişimle de bütünleşince alışveriş kavramı mekân, zaman ve anlam olarak değişikliğe uğramış ve günümüzdeki alışveriş merkezlerinin oluşmasına neden olmuştur (Bozkurt ve Ulus, 2014). Son yıllarda ülkemizde de çok sayıda inşa edilmekte olan çağdaş alışveriş merkezi, çok sayıda mağazayı, bir ya da birkaç büyük mağaza, bir süpermarket/hipermarket ve sosyal etkinlik alanları ile bütünleştirerek, yeni kentsel odak noktaları oluşturan bir yapı tipidir (Biol, 2005). Günümüz alışveriş merkezleri dış mekân ve iç mekânın olumlu özelliklerini bir arada sunma fikrini taşıyan, alışveriş eyleminin yanı sıra, aile bireylerinin birlikte ya da ayrı ayrı eğlenmeleri için uygun ortamların ve seçeneklerin sunulduğu, otopark probleminin olmadığı, kentsel çekim noktalarıdır (Acar, 2006).

Bir rekreasyon alanı olarak da hizmet veren ve en büyük iddiası kapalı bir kentsel mekân yaratmak olan bu mega alışveriş merkezlerine gelen insanlar, sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilmek için bazı mekânlara ve psikolojik olarak rahatlayabilmek için de doğal bir iç peyzaja gereksinim duymaktadırlar. Doğal bir iç peyzajın vazgeçilmez unsuru ise iç mekân bitkileridir (Bozkurt ve Ulus, 2014). İç mekân bitkileri; doğal olarak yetiştikleri ekolojik ortamlardan çıkarılarak, saksı veya çeşitli kaplar içerisinde yapay olarak sağlanan, kendi yetiştirme ve gelişme ortamlarına benzer iç mekânlarda yaşamlarını sürdürebilen, çiçek veya yaprak ya da her iki özelliğe sahip olan bitkilerdir (Yazgan ve ark., 1990; Ulus, 2006). Bu bitkiler formları, renkleri, çiçekleri gibi özellikleri ile çok hoş ve çekici mekânlar oluştururlar. Alışveriş merkezleri, otel gibi yerlerde insanı rahatlatıcı ve işyerlerinde iş verimini artırıcı etki gösterirler (Seyidoğlu ve Zencirkıran, 2009). Çakar (2010), alışveriş merkezlerinde bitkilerin konumlandırılmasının dikkat edilmesi gereken en önemli nokta olduğunu, bitkilerin mağazaların önünü kapatmayacak noktalarda kullanılması gerektiğini ve canlı bitkiler için elverişli olmayan ortamlarda, yapay bitkilerin tercih edilmesinin de mümkün olabileceğini vurgulamaktadır.

İç mekânda bitkilerle yapılan tasarımda amaç; bitkileri mimari birer eleman gibi değerlendirerek bitkilerin çeşitli özelliklerini kullanmak koşuluyla, bitkiler için yaşanabilir ve insanlar için işlevsel ve estetik mekânlar düzenlemektir. İç mekânda bitki tasarımı yaparken bitkinin ölçü, şekil, renk ve doku bakımından mekânın özelliklerine uygun olması gerekir. Bitki mekânın ölçüsüne, şekline, mekânı oluşturan elemanların renk ve dokusuna uygun olarak seçilmeli, ikisi arasında bir uyum sağlanmalıdır. Aksi halde estetikten yoksun ve çok çirkin görümlü, insanı psikolojik olarak rahatsız eden bir düzenleme yapılmış olur (Yazgan ve ark., 2003; Bozkurt ve Ulus, 2014). Ayrıca iç mekânda kullanılan bitkiler, ortamın gürültüsünü filtre etme, akustik kontrol sağlama, tozu tutma, oksijen üretme, parlama ve yansımayı önleme gibi amaçlar için de kullanılmaktadır (Bozkurt ve Ulus, 2014). İnsanlar, iç mekân tasarımlarında bitkilerle doğayışam alanlarına taşımışlardır (Hammer, 1999; Başaran ve Eroğlu, 2017).

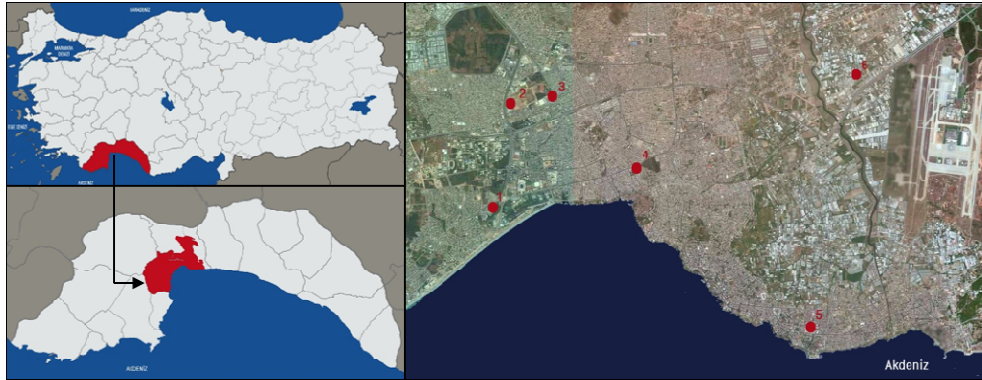
Alışveriş merkezlerinde iç mekândaki bitki varlığı, tür çeşitliliği, bitkilerin alışveriş merkezi içerisindeki kullanım alanları ve kullanım şekilleri, buldukları noktalarda fonksiyonel olarak sağladıkları yararların tümü iç mekândaki bitkisel tasarımı etkileyen önemli faktörlerdir. Bu nedenle, iç mekân bitkilerinin de bu faktörler göz önünde bulundurularak kullanılmalrı tasarımı güçlendirerek daha etkili bir hale getirmektedir. Erdoğan ve Zeybek (2019), tasarımın herhangi bir sorunun çözümü için geliştirilen bir plan ve fikir olduğunu vurgulamaktadırlar. Alışveriş merkezlerinin iç mekânlarında, özellikle sirkülasyondan kaynaklanan sorunların çözülmesinde bitki kullanımı yarar sağlamaktadır.

Alışveriş merkezleri konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde, alışveriş merkezlerindeki mekânsal kullanımlar (Uzun ve ark., 2017), iç mekândaki bitkilerin organizasyonu ve kullanım parametreleri (Bozkurt ve Ulus, 2014), alışveriş merkezlerindeki peyzaj tasarımı (Acar, 2006), alışveriş merkezlerinde tasarım ilkeleri (Çakar, 2010), dekoratif amaçlı kullanılan iç mekân bitkilerinin kullanım parametreleri (Khabbazi, 2009), alışveriş merkezlerindeki iklimsel tasarım ve yeşil bina kriterleri (Karaca, 2017), çağdaş alışveriş merkezlerinde rekreasyonel iç mekân organizasyonu önerileri (Güner Aktaş, 2011) gibi çalışmaları yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalar, alışveriş merkezlerinde iç mekânda bitkilerin ve bitkisel tasarımın önemini vurgulamaktadır.

Bu çalışmada, Antalya kent merkezindeki bazı alışveriş merkezlerinin bitki materyali ve bitkisel tasarım açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Materyal ve Yöntem

Çalışmanın materyalini, Antalya ili kent merkezinde en fazla ziyaret edilen 6 adet alışveriş merkezi ve buralarda bulunan iç mekân bitkileri oluşturmaktadır. Çalışma alanının ve çalışma alanında alışveriş merkezlerinin konumları Şekil 1'de sunulmuştur. Seçilen alışveriş merkezleri Konyaaltı, Muratpaşa ve Kepez olmak üzere birbirlerine komşu üç merkez ilçede bulunmaktadır. Alışveriş merkezlerinin bağlı bulunduğu ilçeler ve kiralanabilir alan büyüklükleri Çizelge 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Çalışma alanının ve alışveriş merkezlerinin konumları

Çizelge 1. Çalışma kapsamındaki alışveriş merkezlerine ait bazı bilgiler

No	Alışveriş Merkezi İsmi	Bağlı Olduğu İlçe Belediyesi	Büyükük
1	Migros	Konyaaltı	32.000m ²
2	Erasta	Kepez	40.000 m ²
3	Özdilek	Kepez	38.752m ²
4	Markantalya	Muratpaşa	51.000 m ²
5	Terracity	Muratpaşa	44.200 m ²
6	Agora	Kepez	75.000 m ²

Çalışma alanı olarak seçilen alışveriş merkezlerinde iç mekân ve teraslarda kullanılan bitki türleri alandaki gözlemler sonucunda teşhis edilmiştir. Bitki türlerinin teşhisinde Oral (1987) ve Ebcioğlu (2002) kaynaklarından yararlanılmıştır. Bütün katlarda ve teraslardaki bitki tür ve sayısı tespit edilerek, bitkilerin alışveriş merkezlerinde sağladıkları fonksiyonel yararlar belirlenmiştir. Fonksiyonel yararlar kapsamında, bitkilerin sınırlama, yönlendirme, vurgulama ve mekânları ayırma yararları değerlendirilmiştir. Bitki türlerinin alışveriş merkezlerinde kullandıkları alanlar belirlenmiş ve kullanım alanlarına göre üstlendikleri fonksiyonel yararlar değerlendirilmiştir. Avm girişleri, katlar arası boşluklar, oturma birimleri yanı, havuz kenarları, Avm içi market ve dükkan girişleri, merdiven ve asansör başları ve ağaç saksılarının içi olmak üzere toplam 7 kullanım alanında bitki türlerinin değerlendirilmesi yapılmıştır. Ayrıca, bitki türlerinin alışveriş merkezlerinde kullanım şekilleri (saksılı veya bitki parterinde) incelenmiş, kullanım şekillerinin mekânlar ile ilişkisi belirlenmiştir.

Bulgular ve Tartışma

Alışveriş merkezleri iç mekânlarında kullanılan bitki türleri ve bu türlerin bitkisel tasarım açısından değerlendirilmesi

Alışveriş merkezlerinin iç mekânlarında kullanılan bitki türleri, bu türlerin kullanım alanları, kullanım şekilleri ve bitkisel tasarımda sağladığı fonksiyonel yararlar Çizelge 2’de görülmektedir. Çalışma kapsamında incelenen toplam 6 alışveriş merkezinin iç mekânlarında 4’ü yapay, 32’si canlı olmak üzere toplam 36 bitki türünün kullanıldığı tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında değerlendirmeye alınan kullanım alanlarından 3 numaralı kullanım alanı olan oturma birimleri çevresi ve 6 numaralı kullanım alanı olan asansör ve merdiven başları 20 ve 19 farklı tür kullanımı ile alışveriş merkezleri içerisinde bitkilerin en fazla kullanıldığı alanlar olmuşlardır (Çizelge 2). En fazla sağlanan fonksiyonel yararın vurgulama olduğu, diğer fonksiyonel yararların ise (sınırlama, yönlendirme ve mekânları ayırma) eşit derecede sağlandığı görülmektedir. Çizelge 2’de görüldüğü gibi çoğu tür bir veya iki fonksiyonel yararı sağlarken, bazı türlerin ise üç veya dört fonksiyonel yararı bir arada sağladıkları görülmektedir. Örneğin, *Ficus benjamina* ve *Schefflera actinopylla* türleri bütün fonksiyonel yararları sağlarken, *Bambusa stick* (yapay bambu çubukları), *Citrus aurantium*, *Dracaena marginata*, *Dracaena reflexa*, *Ficus benjamina* ‘Starlight’, *Sansevieria cylindrica* türlerisadece vurgulama fonksiyonel yararını sağlamaktadırlar.

Çizelge 2. Alışveriş merkezlerinin iç mekânlarındaki bitki türleri ve bitkisel tasarım açısından değerlendirilmesi

Bitki İsimleri	AVM No	Kullanım Alanı	Bitkisel Tasarım Açısından Değerlendirme				Toplam Bitki Sayısı (adet)		
			Kullanım Şekli		Fonksiyonel Yarar				
			Saksılı	Bitki Parterine Dikim	S	Y		V	M.A
<i>Aglaonema commutatum</i>	5, 6	3, 4, 7	x	x	x	x	x	192	
<i>Bambusa stick</i> (yapay bambu çubukları)	3	3, 6	x				x	32	
<i>Beaucarnea recurvata</i>	6	2, 6	x			x	x	15	
<i>Buxus sempervirens</i>	2	3, 6	x		x	x	x	11	
<i>Chlorophytum comosum</i>	2	4		x				x	8
<i>Chlorophytum comosum</i> 'Variegatum'	2	4		x				x	10
<i>Citrus aurantium</i> (yapay)	5	5	x				x		2
<i>Crassula ovata</i>	5	3	x	x	x		x		108
<i>Cycas revoluta</i>	2	3, 4, 6	x	x	x		x	x	10
<i>Dracaena fragrans</i>	3	2, 3, 6	x			x	x		8
<i>Dracaena marginata</i>	1	2	x				x		1
<i>Dracena massengena</i>	1, 3, 5, 6	1, 2, 3, 6	x			x	x		29
<i>Dracaena reflexa</i>	2	3	x				x		1
<i>Dypsis lutescens</i>	4, 6	2, 4, 6	x	x		x	x		47
<i>Euonymus fortunei</i>	1	1, 6		x	x				12
<i>Ficus australis</i>	2, 6	2, 6	x			x	x		34
<i>Ficus australis bonzai</i>	2, 6	2	x				x		4
<i>Ficus benjamina</i>	1, 2, 3, 4, 5	1, 2, 3, 4, 6	x	x	x	x	x	x	70
<i>Ficus benjamina</i> 'Starlight'	1	1, 6		x			x		4
<i>Ficus elastica</i>	2	2	x			x			9
<i>Ficus maclellandii</i> 'Alii'	2, 6	4, 6	x			x	x		5
<i>Jasminum nudiflorum</i>	1	1, 6	x				x		3
<i>Ophiopogon japonicus</i>	1, 6	1, 4, 6		x	x		x		25
<i>Pelargonium peltatum</i>	2	4		x	x	x			-
<i>Philodendron</i> 'Winterbourn'	6	3, 7	x				x		4
<i>Pittosporum tobira</i> 'Nana'	2	3, 4		x	x		x	x	-
<i>Russelia equisetiformis</i>	2	1, 3, 6	x		x	x	x		10
<i>Sansevieria cylindrica</i>	6	3, 6	x				x		14
<i>Sansevieria trifasciata</i>	5	3, 4	x	x	x			x	35
<i>Schefflera actinopylla</i>	2, 4	2, 3, 5	x		x	x	x	x	36
<i>Spathiphyllum wallisii</i>	3, 5, 6	2, 3, 4, 6, 7	x	x			x	x	54
<i>Syagrus romanzoffiana</i>	6	2, 6	x			x	x		20
<i>Thuja sp.</i> (yapay)	3	3	x				x	x	40
<i>Tradescantia pallida</i>	2	3, 4	x	x		x	x		5
Yapay çim türü	3	3	x				x	x	40
<i>Yucca elephantipes</i>	1, 2	1, 2, 3, 6	x	x	x		x		2

AVM No: 1: Migros, 2: Erasta, 3: Özdilek, 4: Markantalya, 5: Terracity, 6: Agora; **Kullanım Alanları:**1: Avm girişleri, 2: Katlar arası boşluklarda, 3: Oturma birimleri yanında, 4: Havuz kenarlarında, 5: Avm içi market ve dükkan girişleri, 6: Merdiven ve asansör başlarında, 7: Ağaç saksılarının içinde; **Fonksiyonel Yarar:** S: Sınırlama, Y: Yönlendirme, V: Vurgulama; **M.A.:** Mekânları ayırma

(-) işareti ile belirtilen toplam adetler tam olarak tespit edilememiştir.

Çalışma kapsamında bazı türler yalnızca bir alışveriş merkezinde bulunurken, bazı türler ise birkaç alışveriş merkezinde birden bulunmaktadır. Örneğin, *Beaucarnea recurvata*, *Chlorophytum comosum*, *Crassula ovata*, *Ficus elastica* yalnızca bir alışveriş merkezinde tespit edilirken, *Aglaonema commutatum*, *Dracenea massengena*, *Ficus maclellandii* 'Alii', *Schefflera actinopylla* türleri ise birden fazla alışveriş merkezinde tespit edilen türlerdendir. *Ficus benjamina* ise incelenen altı alışveriş merkezinin beşinde tespit edilerek alışveriş merkezlerinde en çok kullanılan tür olarak belirlenmiştir.

Alışveriş merkezlerinde bazı alanlarda bitki parterlerine dikim yapılsa da bitkilerin büyük bir kısmı saksılar içinde kullanılmıştır. Çizelge 2'de bireysel olarak çok sayıda görülen *Aglaonema commutatum* ve *Crassula ovata* türleri bitki parterlerinde ve özel tasarlanmış saksılarda gruplar halinde kullanılmışlardır. Bozkurt ve Ulus (2014), İstanbul Avrupa Yakası'nda bazı rekreasyonel amaçlı kullanılan alışveriş merkezlerinde iç mekân bitkilerinin organizasyonu ve kullanım parametrelerini inceledikleri çalışmalarında *Dracena massengena*, *Dracaena reflexa*, *Ficus benjamina*, *Sansaveria trifasciata*, *Pittosporum tobira* 'Nana' türlerinin iç mekânda kullanıldığını tespit etmişlerdir ve bu bilgiler bu çalışma bulguları ile benzerlik göstermektedir. Khabbazi (2009), yapmış olduğu çalışmada Ankara ve İstanbul başta olmak üzere Ermenistan'dan da seçtiği bazı alışveriş merkezlerinde iç mekânda bitkisel tasarım ve iç mekân bitkilerinin çeşitlerini incelediği çalışmasında alışveriş merkezlerinde *Ficus benjamina*, *Spathiphyllum wallisi*, *Dracaena marginata*, *Sansevieria trifasciata* türlerinin yoğun olarak kullanıldığını tespit etmiştir ve bu bilgiler bu çalışma bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Alışveriş merkezleri genelinde bitkilerin en fazla kullanıldığı alanların yürüyen merdiven ve asansör başları ile oturma birimleri ve çevreleri olduğu belirlenmiştir (Çizelge 2). Şekil 2, Şekil 3 ve Şekil 4'de farklı alışveriş merkezlerinden bu kullanım alanlarındaki bitki türlerini ve kullanımlarını gösteren en iyi örneklerle ait fotoğraflar görülmektedir.

Şekil 2'de Agora alışveriş merkezindeki yürüyen merdivenlerin başlangıç ve bitiş noktalarında saksılar içerisinde karşılıklı olarak kullanılan *Ficus australis* ve *Syagrus romanzoffiana* türleri merdivenleri vurgulamaktadır. Bu kullanım şeklinde genellikle karşılıklı kullanılan bitkilerin aynı türler olduğu tespit edilmiştir. Metal saksılar içerisinde ağaç ve otsu türlerin beraber kullanılması ile oluşan görüntü estetik açıdan dikkat çekmektedir.

Şekil 2. Agora alışveriş merkezindeki farklı noktalardan yürüyen merdivenler ve çevrelerine ait görüntüler (Orijinal, 2019)

Şekil 3’de farklı alışveriş merkezlerinin oturma birimlerinden örnekler görülmektedir. *Sansevieria cylindrica* ve *Bambusa stick* (yapay bambu çubukları) türleri oturma birimlerinin ortalarında saksılar içerisinde tek tür olarak fazla sayıda kullanıldıkları tespit edilmiştir. İki kullanımda da renkli oturma birimlerinin vurgulandığı görülmektedir. Ahşap oturma biriminin arkasında saksı içerisinde bir adet kullanılan *Dracenea massengena* türü de oturma birimini vurgulamaktadır.

Şekil 3. Farklı alışveriş merkezlerinin oturma birimlerinden görüntüler (Orijinal, 2019)

Şekil 4’de Terracity alışveriş merkezinin yeme-içme alanında farklı oturma grupları ve bitkilerle oluşturulan tasarımlar görülmektedir. *Aglaonema commutatum* ve *Crassula ovata* türlerinin oturma birimleri etrafını saracak şekilde tasarlanan beyaz saksılar içerisinde sık dikimlerle gruplar halinde kullanıldıkları, *Spathiphyllum wallisii* türünün ise yuvarlak masa etrafında oturma birimlerinin ortasında kullanıldığı belirlenmiştir. Kullanılan üç türün de oturma birimlerini vurguladığı tespit edilmiştir. Türlerin beyaz çakıl taşları ile kullanımları estetik açıdan dikkat çekmektedir.

Şekil 4. Terracity alışveriş merkezinin yemek katındaki oturma birimlerinden görüntüler (Orijinal,2019)

Alışveriş merkezlerinin teraslarında kullanılan bitki türleri ve bu türlerin bitkisel açıdan değerlendirilmesi

Alışveriş merkezlerinin teraslarında kullanılan bitki türleri, bu türlerin kullanım alanları, kullanım şekilleri ve bitkisel tasarımda sağladığı fonksiyonel yararlar Çizelge 3’de sunulmuştur. Çalışma kapsamında incelenen toplam 6 alışveriş merkezinin teraslarında hepsi canlı olmak üzere toplam 30 bitki türünün kullanıldığı tespit edilmiştir (Çizelge 3).

Çizelge 3. Alışveriş merkezlerinin teraslarda bulunan bitki türleri ve bitkisel tasarım açısından değerlendirilmesi

Bitki İsimleri	AVM No	Kullanım Alanı	Bitkisel Tasarım Açısından Değerlendirme				Toplam Bitki Sayısı (adet)	
			Kullanım Şekli		Fonksiyonel Yarar			
			Saksılı	Bitki Parterine Dikim	S	Y		V
<i>Araucaria heterophylla</i>	4	8	x		x		x	1
<i>Asparagus densiflorus</i> 'Sprengeri'	6	7, 8	x		x	x		8
<i>Beaucarnea recurvata</i>	6	3, 6	x				x	2
<i>Buxus sempervirens</i>	6	3	x			x	x	9
<i>Carissa</i> sp.	4	3, 8	x				x	50+
<i>Chlorophytum comosum</i>	6	8	x				x	2
<i>Chlorophytum comosum</i> 'Variegatum'	6	8	x			x	x	16
<i>Citrus limon</i>	4	8	x		x			4
<i>Cordyline australis</i>	6	8	x		x		x	21
<i>Cupressus macrocarpa</i>	4	8	x		x		x	4
<i>Ficus australis</i>	6	3	x		x	x	x	16
<i>Ficus benjamina</i>	5	8	x		x		x	4
<i>Ficus benjamina</i> 'Starlight'	6	3	x				x	3
<i>Ficus maclellandii</i> 'Alii'	6	3	x				x	3
<i>Ficus retusa</i> 'Nitida'	6	8	x				x	1
<i>Laurus nobilis</i>	4, 6	3, 8	x		x	x	x	15
<i>Nephrolepis exaltata</i>	6	8	x			x	x	-
<i>Nerium oleander</i>	6	3, 8	x			x	x	11
<i>Olea europaea</i>	6	3, 8	x				x	5
<i>Photinia x fraseri</i>	4, 6	3	x		x	x	x	13
<i>Phyllostachys aurea</i>	6	8	x		x		x	41
<i>Rosmarinus officinalis</i>	6	8	x				x	1
<i>Schefflera actinopylla</i>	6	3	x				x	1
<i>Strelitzia nicolai</i>	6	3	x				x	2
<i>Strelitzia reginae</i>	6	8	x				x	6
<i>Trachelospermum jasminoides</i>	4	3, 8	x		x		x	50+
<i>Tradescantia pallida</i>	4	8	x				x	50+
<i>Tulbaghia violacea</i>	6	7, 8	x				x	-
<i>Viburnum lucidum</i>	6	3, 8	x			x	x	25
<i>Yucca elephantipes</i>	6	3, 8	x				x	3

AVM No: 1: Migros, 2: Erasta, 3: Özdilek, 4: Markantalya, 5: Terracity, 6: Agora; **Kullanım Alanları:**1: Avm girişleri, 2: Katlar arası boşluklarda, 3: Oturma birimleri yanında, 4: Havuz kenarlarında, 5: Avm içi market ve dükkan girişleri, 6: Merdiven ve asansör başlarında, 7: Ağaç saksılarının içinde 8: Yapısal sınır elemanı kenarları; **Fonksiyonel Yarar:** S: Sınırlama, Y: Yönlendirme, V: Vurgulama; M.A.: Mekânları ayırma
(-) işareti ile belirtilen toplam adetler tam olarak tespit edilememiştir.

Çalışma kapsamında değerlendirmeye alınan kullanım alanlarından 8 numaralı alan olan yapısal sınır elemanı kenarları (duvar, tel örgüler, kolonlar) 21 farklı türün kullanımı ile alışveriş merkezleri teraslarında bitkilerin en fazla kullanıldığı alan olarak belirlenmiştir. 16 farklı türün kullanımı ile en fazla ve eşit derecede sağlanan

fonksiyonel yararların vurgulama ve mekânları ayırma olduğu tespit edilmiştir. Sınırlama fonksiyonel yararı 11 tür ile sağlanırken, 10 türün de yönlendirme fonksiyonel yararını sağladığı tespit edilmiştir. Bitkilerin çoğunun bir veya iki fonksiyonel yarar sağladığı, bütün fonksiyonel yararları bir arada sağlayan türün bulunmadığı, *Ficus australis*, *Laurus nobilis*, *Photinia x fraseri* ve *Phyllostachys aurea* türlerinin üç fonksiyonel yararı birden sağladıkları Çizelge 3’de görülmektedir. Çalışma kapsamında incelenen teraslarda *Laurus nobilis* ve *Photinia x fraseri* türleri iki farklı alışveriş merkezinde bulunduğu, tespit edilen diğer bütün türlerin ise yalnızca bir alışveriş merkezinin terasında bulunduğu belirlenmiştir. Örneğin, *Araucaria heterophylla*, *Citrus limon*, *Tradescantia pallida* türleri sadece 4 no’lu alışveriş merkezinin terasında, *Beaucarnea recurvata*, *Nephrolepis exaltata*, *Yucca elephantipes* türleri ise sadece 6 no’lu alışveriş merkezinin terasında bulunan türlerdendir. Teraslarda kullanılan bitkilerin hepsinin saksılar içerisinde kullanıldığı tespit edilmiştir (Çizelge 3).

Alışveriş merkezlerinin teraslarında bitkilerin en fazla kullanıldığı alanların, yapısal sınır elemanlarının (duvar, kolon, tel örgüler vb.) kenarları olduğu tespit edilmiştir. Bu kullanım alanlarından en iyi örnekler Şekil 5 ve Şekil 6’da görülmektedir. Şekil 5’de Markantalya alışveriş merkezinin teraslarında tel kafes örgüler arkasında farklı türlerin kullanıldığı görülmektedir. Saksılar içerisinde kullanılan *Citrus limon*, *Laurus nobilis* ve *Trachelospermum jasminoides* türleri sınırlama fonksiyonel yararına katkı sağlamaktadırlar.

Şekil 5. Markantalya alışveriş merkezinin teraslarından görüntüler (Orijinal,2019)

Şekil 6’da Agora alışveriş merkezindeki farklı teraslardan örnekler görülmektedir. Her iki terasta da duvar boyunca kullanılan *Phyllostachys aurea* ve *Nerium oleander* türleri saksılar içerisinde sıralı kullanımı ile yönlendirme yararı sağlamaktadırlar. *Phyllostachys aurea*’nın duvar boyunca aralıksız kullanılması, kesintisiz bir yeşil doku sağlayarak betonun sert etkisini kırmış ve alanın estetik değerini artırmıştır.

Şekil 6. Agora alışveriş merkezinin teraslarından görüntüler (Orijinal,2019)

Şekil 7’de Agora alışveriş merkezinin teraslarından genel görüntüler görülmektedir. Saksılar içerisinde kullanılan farklı tipteki bitkilerin mekân ayırma, sınırlama ve yönlendirme fonksiyonel yararlarını sağladıkları görülmektedir. Aynı türlerin sıralı kullanımları yönlendirme fonksiyonel yararına katkıda bulunurken, oturma birimleri aralarında kullanılan türlerin mekânları ayırma ve sınırlama yararlarına katkıda buldukları görülmektedir. Farklı boyut ve renkteki bitki kullanımları mekânın görsel kalitesini artırmıştır.

Şekil 7. Agora Alışveriş Merkezi teraslarından görüntüler (Orijinal,2019)

Sonuç

Çalışma sonucunda, incelenen 6 alışveriş merkezinde yapılan değerlendirmeler sonucunda iç mekânda 36 adet, teraslarda ise 30 adet bitki türünün, çoğunlukla saksılar içerisinde bireysel olarak kullanıldıkları belirlenmiştir. Alışveriş merkezlerinin iç mekânlarında bitkilerin en fazla kullanıldığı alanların yürüyen merdiven ve asansör başları ile oturma birimleri ve çevreleri olurken, teraslardaki bitkilerin ise en fazla kullanıldığı alanın yapısal sınır elemanlarının (duvar, kolon, tel örgüler vb.) kenarları olduğu tespit edilmiştir. Bazı alanlarda bitki parterlerine dikim yapılırsa da iç mekândaki bitkilerin büyük bir kısmının, teraslardaki bitkilerin ise hepsinin saksılar içerisinde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu durum, bitkilerin iç mekân ve teraslarda gerek bireysel olarak

saksılarda, gerekse bitki parterlerinde gruplar halinde kullanımının mümkün olabildiğini ve bu kullanımları ile bitkisel tasarımlarda çeşitli fonksiyonel yararları sağlayabildiklerini ortaya koymaktadır.

Bütün alışveriş merkezlerinde en çok sağlanan fonksiyonel yararın vurgulama olduğu saptanmıştır. İç mekânda vurgulamayı takip eden fonksiyonel yararların sırasıyla yönlendirme, sınırlama ve mekânları ayırma olduğu belirlenmiştir. Teraslarda ise vurgulama ile mekânları ayırma fonksiyonel yararları eşit derecede sağlanmış, bunları sırası ile sınırlama ve yönlendirme takip etmiştir. Bu durum, bitkilerin sağladıkları fonksiyonel yararların iç mekân ve teraslarda kullanım amaçları doğrultusunda farklılık gösterebileceğini ortaya koymaktadır.

Saksılı bireysel kullanımda en çok kullanılan türün, incelenen 6 alışveriş merkezinin 5'inde bulunma ile *Ficus benjamina* olduğu, bu türü ise *Dracenea massengena* ve *Spathiphyllum wallisii* türlerinin takip ettiği belirlenmiştir. Aynı zamanda iç mekânda bütün fonksiyonel yararları bir arada sağlayan türlerin *Ficus benjamina* ve *Schefflera actinopylla* olduğu,teraslarda ise bütün fonksiyonel yararları bir arada sağlayan türün bulunmadığı tespit edilmiştir. Ancak, teraslarda da *Ficus australis*, *Laurus nobilis*, *Photinia x fraseri* ve *Phyllostachys aurea* türlerinin, incelenen dört fonksiyonel yarardan üçünü sağladıkları belirlenmiştir. Bu durum, alışveriş merkezlerinde iç mekânlarda aynı türün birden fazla fonksiyonel görev üstlendiğini, teraslarda ise farklı türlerin aynı fonksiyonel görevleri üstlenebildiğini göstermektedir.

Bütün alışveriş merkezlerindeki bitkisel tasarımlarda karşılaşılan en önemli sorunun, tür çeşitliliğinde ve bitki kullanımındaki yetersizlik olduğu belirlenmiştir. Alışveriş merkezlerinde, özellikle bazı kullanım alanlarında bitki kullanımının oldukça az olması, mekânlarda bitkiler tarafından sağlanabilecek fonksiyonel yararların da sınırlı kalmasına neden olmuştur. Alışveriş merkezlerinde doğru yerlerde doğru bitki türlerinin kullanımı, mekânda yer alan yapısal unsurların ölçü, renk, doku ve form özellikleri ile bütünleşerek, alandan hem estetik hem de fonksiyonel anlamda maksimum yarar sağlamaya olanak sağlarken aynı zamanda alanı etkin kullanmaya da imkan tanıyacaktır.

Alışveriş merkezlerinin çıkış noktası bireylerin rahat ve keyifli zaman geçirebilecekleri kentsel alanlara benzer kapalı mekânlar tasarlamaktır. Bu nedenle alışveriş merkezlerinde iç mekânda yapılan bitkisel tasarımlar büyük önem taşımaktadır. Bireylerin alışveriş merkezlerinde doğaya ait olan bitkileri görmesi alışveriş merkezlerinin cazibesini artırmaktadır. Alışveriş merkezlerindeki bitki çeşidi ve sayısının artırılması alandaki görsel algıyı güçlendirecek ve bireylerin daha uzun süre kalmasını ve aynı zamanda alışveriş merkezlerini daha sık ziyaret etmelerini sağlayacaktır. Ayrıca, alışveriş merkezlerinin gerek iç mekânlarında gerekse teraslarında bitkiler konumlandırılırken, bitkilerin gelişimleri göz ardı edilmeden kullanıldığı zaman bitkilerde oluşabilecek zararlanmaların önüne geçilecek, böylece daha kaliteli görüntülerin oluşması sağlanacaktır.

Teşekkür

Yapılan bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir. Makale araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır.Yazarlar çalışmaya ortak katkı sağlamış ve yazarlar arasında her hangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Acar, G. 2006. Alışveriş Merkezlerinde Peyzaj Tasarımı. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara.
- Başaran, N. and Eroğlu, E. 2017. The using plant species in interior vertical gardens; a case study of Istanbul/Turkey, *Biological Diversity and Conservation*, 10(2); 67-74.
- Biröl, G. 2005. Çağdaş Alışveriş Merkezlerinde Kent Dokusunun Yeniden Yorumlanması, *Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Der.*, 20(4); 421-427.
- Bozkurt, S.G. ve Ulus, A. 2014. Rekreasyonel amaçlı kullanılan alışveriş merkezlerinde iç mekân bitkilerinin organizasyonu ve kullanım parametrelerinin İstanbul (Avrupa Yakası) örneğinde incelenmesi, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 64(2): 24-40.
- Çakar, C. 2010. Alışveriş Merkezlerinde Tasarım İlkeleri Ve Bu İlkelerin Tüketici Beklentilerine Göre Değerlendirilmesi. İstanbul Teknik Üniversitesi Gayrimenkul Geliştirme Anabilim Dalı, İstanbul.
- Ebcioğlu, N. 2002. Salon ve Süs Bitkileri. ISBN: 9751408303. Remzi Kitabevi, İstanbul. 173s.
- Erdoğan, E. and Zeybek, O. 2019. Basic Design and Visual Perception in Landscape Architecture Education, *Bursa Uludag Üniv. Ziraat Fak. Derg.*, 33(1): 113-122.
- Güner Aktaş, G. 2011. Çağdaş Alışveriş Merkezlerinde Rekreasyonel İç Mekân Organizasyonu Önerileri, *Anadolu Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, (1):1-13.
- Hammer, N. 1999. Interior landscapes an American design portfolio of green environments. America: Rockspart Publisher.
- Karaca, D. 2017. Alışveriş Merkezi Yapılarının İklimsel Tasarım ve Yeşil Bina Kriterleri Kapsamında Karşılaştırmalı Analizi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İstanbul.
- Khabbazi, P. A. 2009. Alışveriş Merkezlerinde Dekoratif Amaçlı Kullanılan İç Mekân Bitkilerinin Kullanım Parametrelerinin Saptanması Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi El Sanatları Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Oral, N. 1987. İç Mekan Süs Bitkileri Özellikleri, Üretimi ve Bakımı, TAV yayınları Yayın No: 14, Yalova.
- Şahin, B. 2001. Alışveriş Merkezi Yatırımlarının Türkiye Koşullarında İrdelenmesi ve Antalya Örneği. Doktora Tezi, Mimarşinan Üniversitesi Mimarlık Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Ulus, A. 2006. Bazı İç Mekân Bitkilerinin Kullanım Tekniği Üzerine Çalışmalar, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 56(2): 146-160.

- Uzun, F., Gül, İ.E., Gül, A., Uzun, İ. ve Uzun, Ö.F. 2017. Alışveriş Merkezlerinin (AVM) Mekânsal Kullanımlarının Ve Kullanıcı Eğilim Ve Beklentilerin İrdelenmesi; Isparta Kenti Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi*, 2(1):1-16.
- Yazgan, M., Percin, H. ve Akıncı, G. 1990. İç Mekân Bitkileri. A.U. Ziraat Fakültesi Yayınlan, A.U. Yayın No: 1183, Ders Kitabı Yayın No: 337, Ankara.136s.
- Yazgan, M., Uslu, A. ve Tanrıvermiş, E. 2003. İç Mekân Bitkileri (Birinci Baskı). Saksı Süs Bitkileri Üreticiliği Derneği Yayınları, Ankara.
- Seyidoğlu, N. ve Zencirkıran, M. 2009. İç Mekânların Bitkisel Tasarımına Uygun Bazı Saksılı Süs Bitkilerinde Büyüme Engelleme (Bodurlaştırıcı) Maddelerin Kullanımı, *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 10 (1):72-77.

